

Bà Triệu (225 - 248)

Tác Giả: Saigon Echo s u t m
Thứ Ba, 09 Tháng 11 Năm 2010 09:40

Bà Triệu (ch Hán: 趙), còn đ c g i là Triệu u (趙), Triệu u Trinh N ng (趙國), Triệu u Th Triệu (趙國), Triệu u Qu c Trinh (225–248), là m t trong nh ng v anh hùng dân t c trong l ch s Vi t Nam.

□
□□□□□□□□□□ □ **Bà Triệu c i voi đánh gi c**
Bà Triệu

Bà Triệu (ch Hán: 趙), còn đ c g i là Triệu u (趙), Triệu u Trinh N ng (趙國), Triệu u Th Triệu (趙國), Triệu u Qu c Trinh (225–248), là m t trong nh ng v anh hùng dân t c trong l ch s Vi t Nam.

S gia Ngô Sĩ Liên th k 15 vi t:

Triệu u (t c Bà Triệu) là ng i con gái qu n C u Chân, h p quân trong núi, đánh phá thành p, các b đ u theo nh bóng theo hình, đ h n tr bàn tay. Tuy ch a chi m gi đ c đ t Lĩnh B u nh vi c cũ c a Tr ng V ng, nh ng cũng là b c hùng tài trong n gi i.[1]

S nhà Nguy n th k 19 cũng đã chép:

Con gái n c ta có nhi u ng i hùng dũng l th ng. Bà Triệu u u th t x ng đáng là ng i sánh vai đ c v i Hai Bà Tr ng. Xem th thì há có ph i ch Trung Qu c m i có đàn bà danh ti ng nh chuy n Thành Phu Nhân và N ng T Quân mà B c s đã chép đầu.[2]

B i c nh

Năm 226, Sĩ Nhi p m t, vua Đông Ngô là Tôn Quy n bèn chia đ t t H p Ph v B c thu c Qu ng Châu dùng L Đ i làm th s ; t H p Ph v Nam là Giao Châu, sai Đ i L ng làm thái thú, và sai Tr n Th làm thái thú qu n Giao Ch . Lúc b y gi , con c a Sĩ Nhi p là Sĩ Huy t n i ngôi và x ng là thái thú, li n đem binh ch ng i.

Th s L Đ i bèn xua quân sang đánh đ p. Do nghe l i chiêu đ , S Huy cùng năm anh em ra hàng. L Đ i gi t ch t Huy, còn m y anh em thì đem v đ t Ngô làm t i. Đ đ ng c a S Huy ti p t c ch ng l i, khi n L Đ i mang quân vào C u Chân gi t h i m t lúc hàng v n ng i.

Cu c đ i & s nghi p

Bà Triệu sinh ngày 2 tháng 10 năm t T (225) t i mi n núi Quân Yên (hay Quan Yên), qu n C u Chân (nay thu c xã Đ nh Công, huy n Yên Đ nh, t nh Thanh Hóa).

Th a nh cha m đ u m t s m, Bà Triệu đ n v i anh là Triệu u Qu c Đ t, m t hào tr ng[3] □

Bà Triệu (225 - 248)

Tác Giả: Saigon Echo s&#u t&#m
Thứ Ba, 09 Tháng 11 Năm 2010 09:40

Quan Yên.

Lên lên, bà là người có sức mạnh, giỏi võ nghệ, lại có chí lớn. Đến đời 20 tuổi gặp phải người chèo đò (vợ ông Đổng) ác nghiệt [4] bà giận đi rẽ vào trong núi Núi (nay thuộc xã Tân Ninh huyện Triệu Sơn, Thanh Hóa), chiêu mộ đồng chí hàng ngàn tráng sĩ.

Năm Mậu Thìn (248), thay quan lại nhà Đông Ngô (Trung Quốc) tàn ác, dân gian khổ sở, Bà Triệu bèn bàn với anh rể cùng binh chèo đò. Lúc đó, anh bà không tán thành nhưng sau chèo nghe theo ý kiến của em.

Hai căn cứ núi vùng Núi và Yên Định, hai anh em bà dẫn quân đánh chiếm quận Thọ Phong [5] nằm ở thượng nguồn sông Mã. Đây là căn cứ quân sự lớn của quan quân nhà Đông Ngô trên đất Châu Chân. Thấy thế, các quan nghĩa quân chuyển hàng xu hướng hoạt động vùng đồng bằng con sông này. Đang lúc vậy, Triệu Quốc Đổng lâm bệnh qua đời. [6] Các nghĩa binh thay bà làm thủ lĩnh có can đảm, bền tôn lên làm chủ. Khi ra trận, Bà Triệu mặc áo giáp vàng, đi gươm ngựa, cài trâm vàng, cưỡi voi [7] và đồng chí tôn là Nhị Kiều thủ lĩnh quân. [8]

Đồng chí tin cậy kẻ nghĩa lan nhanh, [9] vua Ngô là Tôn Quyền liền phái thủ lĩnh Lưu Dĩnh (cháu của Lưu Thiện), sang làm thủ lĩnh Giao Châu, An Nam hiểu vậy, đem theo 8.000 quân sang đàn áp cuộc khởi nghĩa. Đến nỗi, thủ lĩnh Lưu Dĩnh dùng của cải mua chuộc một số lãnh thổ địa phương để làm suy yếu và chia rẽ các lực lượng nghĩa quân.

Nhưng trận đánh ác liệt đã diễn ra tại căn cứ Bồ Đề. [10] Song do chênh lệch về lực lượng và không có sự hỗ trợ của các phong trào đấu tranh khác nên căn cứ Bồ Đề bị bao vây cô lập, và chèo đò cùng đồng chí trong hàng hai tháng.

Theo Trận Trận Kim trong Việt Nam sử lược, bà cùng đồng chí quân Đông Ngô đồng chí năm sáu tháng thì thua. Bà Triệu đã tuấn kiệt trên núi Tùng (xã Triệu Lưu, huyện Hậu Lưu, Thanh Hóa) vào ngày 21 tháng 2 âm lịch năm Mậu Thìn (tức ngày 1 tháng 4 năm 248), năm 23 tuổi. Nổi danh Việt lại bị nhà Đông Ngô đô hộ cho đời 265. [11]

Câu nói nổi tiếng

Năm 19 tuổi, đáp lại người hỏi bà về việc chiêu mộ con, Bà Triệu nói:

“Tôi chỉ muốn cống hiến cho quốc gia, dẹp loạn, chém cá kình ở biển Đông, đánh đuổi quân Ngô, giành lại giang sơn, chứ không chịu khom lưng làm tì thiếp cho người!” [12]

Tổng kết

Đến thăm Bà Triệu ở Huyện Lưu Thanh Hóa.

Bà Triêu (225 - 248)

Tác Giả: Saigon Echo s&#u t&#m
Thứ Ba, 09 Tháng 11 Năm 2010 09:40

V&# sau vua Lý Nam Đ&# (t&# c Lý Bí) khen Bà Triêu là ng&# i trung dũng sai l&# p mi&# u th&# , phong là: "B&# t chính anh li&# t hùng tài trình nh&# t phu nhân".

Hi&# n nay, n&# i núi Tùng (xã Triêu L&# c), v&# n còn di tích lăng m&# c&# a bà. Cách n&# i bà m&# t không xa, trên núi Gai ngay sát qu&# c l&# 1A (đ&# n đi qua thôn Phú Đ&# n, xã Triêu L&# c, cách thành phố Thanh Hóa 18 km v&# phía B&# c)[13] là đ&# n th&# bà.

H&# ng năm, vào ngày 21 tháng 2 (âm l&# ch), ng&# i dân trong vùng v&# n t&# ch&# c t&# gi&# bà. T&# i nhi&# u t&# nh thành trong n&# c Vi&# t Nam, tên bà cũng đã đ&# c dùng đ&# đ&# t tên cho nhi&# u tr&# ng h&# c và đ&# ng ph&# ; riêng t&# i Hà N&# i, có m&# t con đ&# ng mang tên ph&# Bà Triêu.

Giai tho&# i

Vùng B&# Đ&# n, Triêu L&# c ngày nay, hi&# n còn nhi&# u di tích và truy&# n thuy&# t liên quan đ&# n Bà Triêu và cu&# c kh&# i nghĩa c&# a bà. Trích gi&# i thi&# u hai truy&# n:

Thu ph&# c voi tr&# ng m&# t ngà

Vùng núi Quân Yên lúc b&# y gi&# có m&# t con voi tr&# ng m&# t ngà r&# t hung d&# hay đ&# n phá ho&# i mùa màng, m&# i ng&# i đ&# u kinh s&# . Đ&# tr&# h&# i cho dân, Bà Triêu cùng chúng b&# n đi vây b&# t voi, lừa voi xu&# ng đ&# m l&# y (vùng sông C&# u Ch&# y ngày x&# a h&# y còn l&# y l&# i) r&# i dừng c&# m nh&# y lên đ&# u voi và đã khu&# t ph&# c đ&# c nó. Con voi tr&# ng sau này đ&# c bà dùng đ&# c&# i m&# i khi ra tr&# n. Gi&# đá bi&# t nói

Nh&# ng ngày đ&# u t&# nghĩa, Bà Triêu đã ng&# m cho đ&# c núi Quân Yên, bí m&# t cho ng&# i ng&# i trong h&# c đá, đ&# c bài đ&# ng dao gi&# l&# i th&# n nhân mách b&# o:

Có bà Triêu u t&# ng,

Vâng l&# nh tr&# i ta.

Tr&# voi m&# t ngà,

D&# ng c&# m&# n&# c.

L&# nh truy&# n sau tr&# c,

Theo gót Bà V&# ng.

Th&# ca, câu đ&# i

T&# ng truy&# n quân Ngô khi&# p uy dũng c&# a Bà Triêu nên có câu:

Hoành qua đ&# ng h&# d&# ,

Đ&# i đi&# n Bà v&# ng nan. D&# ch:

Múa giáo đánh c&# p d&# ,

Đ&# i m&# t Vua Bà thì th&# c khó.

Trong dân gian hi&# n cũng còn truy&# n t&# ng nhi&# u câu th&# ca và câu đ&# i liên quan đ&# n bà nh&# sau:

• Ru con con ng&# cho lành,

Đ&# m&# gánh n&# c r&# a bành ông voi.

Mu&# n coi, lên núi mà coi,

Có bà Triêu u t&# ng c&# i voi, đánh c&# ng.

Bà Triệu (225 - 248)

Tác Giả: Saigon Echo s̄ u t̄ m
Thứ Ba, 09 Tháng 11 Năm 2010 09:40

Túi ḡ m cho l̄ n túi h̄ ng

Tên tr̄ u cánh kī m cho ch̄ ng ra quân.

• Tùng S̄ n n̄ ng quȳ n mây tr̄ i,

D̄ u chân Bà Triệu u r̄ ng nḡ i s̄ xanh. • C̄ u Chân trăm tr̄ n gan h̄ n s̄ t,

L̄ c D̄ n Nhī u phen m̄ t đã vàng.

• Trông bành voi, Ngô cũng l̄ c đ̄ u, s̄ uy L̄ H̄ i Bà V̄ ng, nh̄ ng mū n bon chân v̄ B̄ c qū c;

Nḡ i yên nḡ a khách đi hoài c̄ , t̄ ng s̄ L̄ c H̄ ng n̄ t̄ ng, có chẳng th̄ n m̄ t đ̄ ng nam nhi."

(Khuȳ t danh)

• M̄ t đ̄ u voi ch̄ ng ch̄ i v̄ i quân thù, sau Tr̄ ng n̄ r̄ ng danh bà L̄ H̄ i;

Ba th̄ c vú t̄ sinh cùng đ̄ t n̄ c, cho Ngô hoàng bī t m̄ t gái Giao Châu.

Chí sĩ D̄ ng Bá Tr̄ c

Ngoài ra, trong H̄ ng Đ̄ c qū c âm thi t̄ p, Đ̄ i Nam qū c s̄ dī n ca, và trong các t̄ p th̄ c̄ a các danh sĩ nh̄ Nguȳ n Đôn Ph̄ c, Nguȳ n Đôn D̄ ...đ̄ u có th̄ khen nḡ i Bà Triệu.

V̄ n đ̄ liên quan

Đō n cū i cū c kh̄ i nghĩa

Lâu nay s̄ sách đ̄ u biên chép cū c kh̄ i nghĩa Bà Triệu u th̄ t b̄ i, và bà đã t̄ v̄ n năm 248.

Tuy nhiên, GS. Lê M̄ nh Thát đã đ̄ n Thiên Nam nḡ l̄ c và Nḡ y chí đ̄ k̄ t lū n r̄ ng Bà Triệu u

đã không thua b̄ i tay L̄ c D̄ n, trái l̄ i đã đánh b̄ i viên t̄ ng này. L̄ c D̄ n ch̄ chī m đ̄ c

vùng đ̄ t nay thū c Qū ng Tây. Và Bà Triệu u đã gī đ̄ c đ̄ c l̄ p cho đ̄ t n̄ c đ̄ n khi Đ̄ ng

Tuân đ̄ c Tôn H̄ u sai sang đánh Giao Ch̄ vào năm 257.[14] Tuy nhiên, ý kī n m̄ i m̄ này còn ph̄ i đ̄ c s̄ đ̄ ng thū n c̄ a nhī u nḡ i trong gī i.

Tên ḡ i

Nh̄ ng b̄ s̄ c̄ ch̄ ḡ i bà là Triệu u n̄ (cô gái Triệu u), Triệu u u (s̄ nói sau). Nh̄ ng tên ḡ i Triệu u

Trình N̄ ng, Triệu u Th̄ Trình, Triệu u Qū c Trình... theo Văn Lang thì rõ ràng là m̄ i đ̄ t ḡ n đây.

Tác gī cho bī t v̄ n đ̄ tên ḡ i này (cũng nh̄ tên ḡ i c̄ a Bà Tr̄ ng) thū c ph̄ m trù ngôn nḡ

Vī t c̄ và cách đ̄ t tên nḡ i ī th̄ i gian đ̄ u Công nguyên, còn đang đ̄ c nghī n c̄ u (tr. 33).

Ngoài ra, Bà trī u còn đ̄ c nḡ i đ̄ i ḡ i tôn là Nh̄ y Kī u t̄ ng quân (v̄ t̄ ng yêu kī u) và L̄

H̄ i bà v̄ ng (vua bà ò vùng bī n mĩ l̄).[15]

Riêng cái tên Triệu u u (u), th̄ y xū t hī n l̄ n đ̄ u trong Nam Vī t chí, Giao Châu ký (th̄ k̄ 4,

5) r̄ i đ̄ n Thái bình hoàn vũ (th̄ k̄ 10) chưa đ̄ i m̄ c Quân Ninh (t̄ c Quân Yên cũ).[16]

Tr̄ c đây, H̄ ng Đ̄ c qū c âm thi t̄ p, Đ̄ i Vī t s̄ ký toàn th̄ , Thanh Hoá k̄ th̄ ng, Khâm đ̄ nh

Vī t s̄ Thông giám c̄ ng m̄ c...đ̄ u ḡ i bà là Triệu u u . Sau, s̄ gia Tr̄ n Tr̄ ng Kim khi cho tái

b̄ n Vī t Nam s̄ l̄ c đã không gī i thích mà ch̄ ghi chú r̄ ng: Bà Triệu u, các k̄ xū t b̄ n tr̄ c̄ c đ̄ là Triệu u u. Nay xét ra nên đ̄ là Triệu u Th̄ Chinh (tr. 52).

K̄ t̄ đó, có nhī u lý gī i khác nhau:

• S̄ gia Ph̄ m Văn S̄ n: vì nḡ i Tầu cấm gī n nên đ̄ t tên là Triệu u u (u có nghĩa là m̄) đ̄ t̄ ý khinh m̄ n (tr. 205).

• Nhóm tác gī sách L̄ ch s̄ Vī t Nam (tr̄ c th̄ k̄ 10, quȳ n 1, t̄ p 1): sách s̄ Trung Qū c

Bà Triu (225 - 248)

Tác Giả: Saigon Echo s u t m
Thứ Ba, 09 Tháng 11 Năm 2010 09:40

g i bà là Triu u u v i nghĩa x u (ng i i vú em) (tr. 109).

• M t s ng i i i g i thích “u” nghĩa là con m h Triu u, là bà già, ho c là “n tù tr ng Triu u”...

Tr c nh ng ý ki n khác nhau này c n ph i tra c u thêm.

Hình t ng vú dài

Sách Giao Ch chí chép:

Trong núi q u n C u Chân có ng i con gái h Triu u, vú dài 3 th c, không l y ch ng, h p đ ng c p bóc các qu n, huy n, th ng m c áo ng n màu vàng, chân đi giày mũi cong, ng i đ u voi mà chi n đ u, sau ch t làm th n.[17]

Sách Nh ng trang s v vang... gi i thích: Ph n kh ng l , vú dài... là huy n tho i v bà M -Đ t (terre-Mère, Déesse-Mère). Sau hình t ng đó đ c khoát cho b t k m t ph n hi t ki t nào (tr. 129). Các tác gi sách L ch s Vi t Nam (t p I) cũng đ u cho r ng huy n tho i v m t ng i ph n có "vú dài ba th c" v n r t ph bi n ph ng Nam, t H p Ph đ n C u Chân. Nh truy n "T y th phu nhân", "Ti u qu c phu nhân" đ u nói h là nh ng ph n cao to và có vú dài đôi ba th c... Có th , vì bà Triu u cũng là m t ng i ph n ki t xu t, nên dân gian đã dùng hình t ng này khoát lên cho bà... (tr. 345).